

УДК 159.964.21:159.923.2:37.015.3

DOI: [https://doi.org/10.37203/kibit.2025.53\(2\).14](https://doi.org/10.37203/kibit.2025.53(2).14)

Олена ШЕЛЕСТОВА,

кандидатка психологічних наук

ORCID ID: 0000-0001-6873-421X

shelestova.o@kibit.edu.ua

Київський інститут бізнесу та технологій

м. Київ, Україна

Юлія НОВОСАДОВА,

магістрантка

ORCID ID: 0009-0004-4767-5790

026481@university.kherson.ua

Херсонський державний університет

м. Херсон, Україна

НЕСВІДОМІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИБОРУ: ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ СПАДКОВИХ І АРХЕТИПІЧНИХ ФАКТОРІВ

У статті представлено результати емпіричного дослідження, спрямованого на виявлення несвідомих чинників, які впливають на професійний вибір, становлення і самореалізацію особистості в контексті глибинно-психологічного підходу. Особливість дослідження – синтез класичної глибинної психології та сучасної психодіагностики. Доведено, що архетипічні структури, несвідомі потяги та емоційні установки визначають напрям особистісного розвитку, специфіку взаємодії людини з професійним середовищем та усвідомлення нею сенсу власної діяльності.

Ключові слова: професійний вибір, несвідоме, архетипічні структури, спадкові потяги, професійна ідентичність, психодіагностика, кореляційний аналіз.

Olena SHELESTOVA,

PhD (Psychol.)

ORCID ID: 0000-0001-6873-421X

shelestova.o@kibit.edu.ua

Kyiv Institute of Business and Technology

Kyiv, Ukraine

Yuliia NOVOSADOVA,

Master Student

ORCID ID: 0009-0004-4767-5790

026481@university.kherson.ua

Kherson State University

Kherson, Ukraine

UNCONSCIOUS DETERMINANTS OF CAREER CHOICE: AN EMPIRICAL ANALYSIS OF HEREDITARY AND ARCHETYPAL FACTORS

The article presents the results of an empirical study aimed at identifying unconscious factors that influence career choice, professional development, and self-realization of the individual within the framework of the depth-psychological approach. The problem of professional self-determination is considered as a complex, multi-level formation, in which conscious cognitive-evaluative processes, emotional-motivational tendencies, and deep unconscious determinants rooted in hereditary drives and archetypal structures interact. Career choice appears not only as the result of conscious rational planning or social influence, but also as a manifestation of internal psychic dynamics that determine an individual style of self-realization, value orientations, and life strategy. The analysis is based on an integrative understanding of the unconscious as a source of latent drives, affective tendencies, and symbolic forms of self-expression manifested in professional behavior. The use of a set of psychodiagnostic techniques – the Szondi Test, Luscher Color Test, Keirsey Typology Questionnaire, “Accent 2-90” method, and “Interest Map” – made it possible to combine qualitative and quantitative analysis and to identify systemic correlations between indicators of hereditary drives, emotional states, typological traits, and professional orientations. A distinctive feature of the research is the synthesis of classical depth-psychological concepts and modern psychodiagnostic approaches, which made it possible to reveal professional self-determination as a manifestation of the individual’s unconscious potential.

The results showed that unconscious drives, emotional attitudes, and archetypal structures form the deep motivational basis of professional identity. They determine the direction of personal development, the nature of a person’s interaction with the professional environment, and the awareness of the meaning of their own activity. It was established that the unconscious level of the psyche largely determines the attractiveness of particular fields of activity, while archetypal motives are reflected in the individual’s value orientations and professional scenarios.

The practical significance of the study lies in the possibility of applying its findings in career counseling, psychodiagnostic practice, psychological support of professional formation, and self-awareness development programs. The obtained results can be used to optimize the processes of career choice, to promote internal consistency, and to deepen the understanding of one’s vocation.

Keywords: career choice, unconscious, archetypal structures, hereditary drives, professional identity, psychodiagnostics, correlation analysis.

Вступ

У контексті глибинно-психологічного підходу важливо враховувати концепцію архетипів і колективного несвідомого К.Г. Юнга (Jung, 1971). Архетипи – універсальні психічні структури, що акумулюють досвід попередніх поколінь і проявляються у формах символів, міфів, снів і поведінкових сценаріїв, виконуючи роль внутрішніх моделей та сценаріїв, через які реалізується

глибинна спадкова енергія психіки, визначаючи напрями покликання, способи самореалізації та уявлення про сенс діяльності. Архетипічний рівень поєднує індивідуальне й колективне несвідоме, відображаючи родові та культурні програми, що впливають на професійний вибір.

Методи та матеріали

Емпіричне дослідження проводилося на вибірці ста осіб різного віку, статі та професійного досвіду (студенти, спеціалісти початкового рівня та особи, які вже змінювали фахову траєкторію). Так, вдалось охопити широкий спектр етапів становлення професійної ідентичності – від первинного вибору майбутньої діяльності до періоду її стабілізації та осмислення власного покликання. Різноманітність респондентів уможливила вивчення впливу вікових, соціальних і особистісно-психологічних чинників на процес професійного самовизначення. Усі учасники брали участь у дослідженні добровільно, з дотриманням етичних норм психологічної діагностики, конфіденційності та інформованої згоди.

Мета дослідження – визначити взаємозв'язок між свідомими та несвідомими компонентами професійної мотивації, що відображають глибинні тенденції самореалізації особистості. Було використано комплекс психодіагностичних методик, спрямованих на студіювання різних рівнів психічної організації. Тест Л. Сонді (Szondi, 1960) застосовувався для виявлення структури спадкових потягів, які відображають глибинні несвідомі динаміки вибору поведінкових і професійних стратегій; тест кольорів М. Люшера (Lüscher, 1971) – для аналізу емоційних установок, поточних станів і прихованих конфліктів, що впливають на емоційно-мотиваційний рівень особистості. Типологічний опитувальник Д. Кейрсі (Keirsey, 1998) дозволив дослідити індивідуально-типологічні особливості, що визначають стиль прийняття рішень і характер взаємодії з соціальним середовищем, а методика «Акцент 2-90» (Вигдорчик, 2008) – виявити домінуючі акцентуації, які формують емоційно-вольову сферу, стиль реагування на труднощі та рівень соціальної активності. Додатково використано «Карту інтересів» (Василевська, 2021), що дала змогу зіставити свідомо задекларовані інтереси з несвідомими тенденціями, виявленими іншими методами.

Поєднання зазначених психодіагностичних інструментів забезпечило можливість комплексного дослідження свідомого і несвідомого рівнів професійної мотивації. Кожна методика відображає окремий аспект психічної структури – від емоційних станів і типологічних характеристик до спадкових потягів та латентних мотиваційних тенденцій. Тож інтегративний підхід дозволив розглянути професійне самовизначення як системний процес, у якому поєднуються біологічно зумовлені, емоційні та когнітивно-сміслові детермінанти. Отримані результати були статистично оброблені із застосуванням кореляційного аналізу за методом Пірсона і якісного порівняльного аналізу профілів задля поєднання кількісної та змістової інтерпретації даних, аби визначити силу і напрям взаємозв'язків між окремими показниками та глибше розкрити психологічний зміст виявлених кореляцій, які

відображають єдність свідомих і несвідомих рівнів професійної мотивації. Завдяки комбінованому аналітичному підходу створено цілісну картину взаємозв'язків між емоційними, типологічними та потяговими характеристиками особистості, що визначають динаміку формування професійної ідентичності.

Результати

У процесі статистичної обробки результатів було виявлено низку показових закономірностей, які підтверджують взаємопов'язаність свідомих і несвідомих процесів у структурі професійної мотивації: динаміка професійного самовизначення визначається не окремими рисами характеру чи емоційними станами, а системною взаємодією типологічних, потягових та емоційно-вольових параметрів особистості. Це дозволило простежити, як глибинні несвідомі тенденції інтегруються зі свідомими установками та відображаються у виборі професійної діяльності.

Між показниками екстраверсії та гіпертимності встановлено високу позитивну кореляцію ($r = 0,704$), що вказує на структурну єдність емоційної енергії, оптимістичної установки й соціальної активності особистості у професійній поведінці (Вигдорчик, 1997; Keirsey, Bates, 1998)). Особи з вираженими екстравертованими рисами та гіпертимною динамікою демонструють яскраву ініціативність, енергійність і здатність до емоційного зараження оточення. Їхній професійний вибір переважно зорієнтований на діяльність, пов'язану з міжособистісною взаємодією, комунікацією, соціальною підтримкою чи організацією спільної роботи – зі сферами, де реалізується потреба у впливі, визнанні та взаємодії з іншими людьми. Такі тенденції можна трактувати як форму сублімації глибинних потягів до афіліації, керівництва, впливу або підтримки, які, на несвідомому рівні, пов'язані з базовими механізмами прив'язаності та самоутвердження (Жданова, 2021). Для цих осіб професійна діяльність стає не лише способом досягнення соціального успіху, а й каналом реалізації внутрішньої енергії, потреби у дії та комунікації.

Водночас було зафіксовано значущий прямий зв'язок між інтроверсією та показниками застрягання ($r = 0,587$), що вказує на тенденцію інтровертованих респондентів до глибших внутрішніх переживань, самоаналізу та підвищеної емоційної чутливості. Ці респонденти схильні до тривалого осмислення життєвих подій, мають стійку потребу у внутрішній гармонії та пошуку смислу власної діяльності. Їхні професійні уподобання найчастіше пов'язані з аналітичними, дослідницькими або творчими напрямками, де реалізується схильність до споглядальності, рефлексії, глибокого занурення в об'єкт праці. Вибір наукової царини, психології, мистецтва чи педагогіки свідчить про прагнення інтровертованої особистості гармонізувати власний внутрішній світ через діяльність, що має сенсоутворювальний та відновлювальний характер.

Виявлена закономірність дозволяє припустити, що інтроверсія у поєднанні зі застряганням формує своєрідний психічний механізм «внутрішнього

резонансу», коли емоційні переживання стають джерелом глибинної мотивації до пізнання, творчості або допомоги іншим. Тому ці особи схильні до самоаналізу, чутливі до психологічних станів оточення, прагнуть до гармонії й самопізнання, що визначає гуманітарну спрямованість їхніх професійних орієнтацій. На рівні несвідомого зазначені тенденції відображають глибинну потребу відновлювати внутрішню цілісність і самоздійснюватись завдяки творчій або аналітичній діяльності.

Отже, співвідношення екстраверсії та інтроверсії з відповідними емоційно-характерологічними параметрами виявляє полярні, але взаємодоповнювальні стратегії професійного самовизначення. Для першої групи провідною мотивацією стає соціальна дія, для другої – самопізнання і внутрішня гармонізація. Це підтверджує ідею єдності свідомого та несвідомого у структурі професійної ідентичності: обидва вектори – зовнішній (експресивний, комунікативний) та внутрішній (рефлексивний, інтроспективний) – мають спільне коріння у глибинних потягах особистості, які визначають вибір життєвого і професійного шляху.

Показники тесту М. Люшера підтверджують наявність взаємозв'язку між емоційними уподобаннями, афективною сферою особистості та несвідомими потягами, виявленими за тестом Л. Сонді (Lüscher, 1971; Szondi, 1960).

Найбільш виразною виявилася позитивна кореляція між перевагою коричневого кольору та потягом h^+ ($r = 0,624$; $p = 0,003$), що символізує потребу у фізичній та психологічній стабільності, комфорті, турботі про тіло та відчутті безпеки. Натомість зафіксовано негативні зв'язки між коричневим кольором і потягами k^+ ($r = -0,467$; $p = 0,038$) та hy^+ ($r = -0,497$; $p = 0,026$), що засвідчує зниження надмірного контролю і демонстративності у респондентів, які надають перевагу теплим, «земним» відтінкам. Тож перевага коричневого кольору відображає несвідому орієнтацію на тілесно-емоційну гармонію, автентичність і зменшення внутрішньої напруги.

Позитивний зв'язок між потягом s^+ ($r = 0,601$; $p = 0,005$) і жовтим кольором указує на спільну основу життєствердної енергії та потреби у самореалізації. Жовтий колір символізує відкритість до майбутнього, оптимізм, прагнення до розвитку і творчої дії. Респонденти демонструють яскраво виражену орієнтацію на ініціативність, свободу самовираження та внутрішню динаміку, що відображає сублімацію потягу s^+ у соціально продуктивну активність.

Потяг d^+ (енергетично-агресивний компонент) позитивно корелює з чорним кольором ($r = 0,686$; $p = 0,001$), що узгоджується з юнгіанськими уявленнями про чорний як символ напруги, протесту і волі. У психодинамічному сенсі він має амбівалентну природу: може уособлювати як життєву енергію дії, так і потенційний деструктивний імпульс при надлишку внутрішньої напруги. Вибір чорного кольору – несвідома потреба в автономії, самостійності та прагненні до подолання перешкод, що відображає енергетичний аспект професійної мотивації.

Інші кольори не показали статистично значущих зв'язків із показниками потягів, однак їхні тенденційні кореляції можуть відображати загальний

афективний фон особистості: вибір синього або зеленого кольорів – помірна емоційна стабільність, проте ці зв'язки не досягли рівня значущості.

Звідси, ключову роль у структурі взаємозв'язків між тестами М. Люшера та Л. Сонді відіграють жовтий, коричневий та чорний кольори, які відображають три базові напрями несвідомої мотивації: прагнення до самореалізації (s+ – жовтий), до стабільності та тілесно-емоційної безпеки (h+ – коричневий) і до енергетичної дії та подолання (d+ – чорний). Тож емоційно-кольорові переваги можуть виступати індикаторами глибинних потягів, які формують професійні та поведінкові стратегії особистості, ґрунтуючись на взаємодії індивідуального й родового рівнів несвідомого, описаних у концепції Л. Сонді.

У структурі несвідомої професійної мотивації варто виокремити три типи стратегій самореалізації: екстравертно-діяльний (зовнішня активність і вплив); інтровертно-рефлексивний (внутрішній пошук смислу та гармонії); компенсаторно-збалансовувальний (інтеграція протилежних тенденцій у цілісну систему професійної ідентичності). Це підтверджує єдність свідомого та несвідомого рівнів у процесі професійного вибору й самореалізації особистості.

Аналіз результатів за тестом Л. Сонді довів перевагу кататонних і гіпоманічних потягів, що визначають специфіку енергетичного, емоційного та поведінкового рівнів особистості й формують основу психодинамічного профілю респондентів, які виявляють високий рівень внутрішньої активності, схильність до дії, ініціативності та підтримки інших.

Кататонний потяг пов'язаний із здатністю до концентрації, стабільності, системного мислення та витримки у виконанні тривалих або енерговитратних завдань. Особи зазвичай відзначаються послідовністю, самодисципліною, схильністю до збереження структурованості у роботі, що створює сприятливі передумови для професійної надійності. Водночас на несвідомому рівні потяг відображає прагнення до контролю над середовищем і потребу підтримувати внутрішній порядок як умову психологічної безпеки. Гіпоманічний потяг проявляється у підвищеній психічній енергії, оптимізмі, готовності до ініціативи та творчого самовираження. Особи демонструють високу мотивацію до дії, соціальну активність і схильність брати відповідальність у колективі. Їхній професійний вибір часто пов'язаний із динамічними сферами діяльності, де можна реалізувати лідерський потенціал, комунікативність і здатність надихати інших. З енергетичного погляду, цей потяг відповідає за імпульс до життя, прагнення впливати на події, ініціювати зміни та реалізовувати власні задуми, що створює підґрунтя для професійного росту й самореалізації (Szondi, 1960).

Виявлена комбінація кататонних і гіпоманічних тенденцій утворює цілісний динамічний комплекс, в якому стабільність і дія взаємодоповнюють одна одну: перша забезпечує внутрішній порядок, друга – розвиток і рух уперед. Такий баланс виявляється особливо продуктивним у професійному контексті, де необхідні одночасно рішучість, відповідальність, емоційна стійкість і здатність підтримувати інших. На глибинному рівні потяги можна інтерпретувати проявами родових сценаріїв – спадкових динамік, у яких професійне служіння

виступає формою реалізації колективної пам'яті роду. Психологічне “успадкування” певних моделей поведінки, спрямованих на допомогу, підтримку, відповідальність за інших, може відображати міжпоколінну передачу життєвих ідеалів і цінностей, що зберігаються у несвідомому шарі психіки.

Наведене тлумачення узгоджується з концепціями, розробленими у вітчизняній глибинній психології: О. Шелестова підкреслює, що професійна активність є формою трансформації родових програм, у яких прагнення до допомоги іншим стає способом відновлення психологічної рівноваги системи (Шелестова, 2017), Т. Жданова окреслює професійне самовизначення «мостом» між особистим і колективним несвідомим, через який відбувається інтеграція родових архетипів у сучасну індивідуальність (Жданова, 2021). Тому професійна діяльність набуває смислу не лише соціального, а й символічного – процес реалізації спадкових тенденцій, закладених у глибинних шарах психіки.

Отримані результати виявилися співзвучними з науковими підходами М. Вигдорчика, який розглядав метод портретних виборів як ефективний засіб виявлення неусвідомлених потягів, що формують емоційно-поведінкові патерни особистості. Процес вибору портретів не є випадковим актом, бо відображає глибинну динаміку взаємодії між потягами, емоційними установками та потребами, що зумовлюють стійкі типи реагування людини на навколишній світ (Вигдорчик, 1997). У межах нашого дослідження цей підхід дозволив виявити домінуючі несвідомі тенденції та простежити їх інтеграцію в цілісну мотиваційну систему особистості. Завдяки поєднанню кількісних даних тесту Сонді з якісним порівняльним аналізом результатів інших методик отримано більш багатовимірне уявлення про структуру професійного вибору.

Виявлено, що несвідомі потяги визначають не лише напрям емоційно-вольової активності, а й опосередковано впливають на професійну ідентичність, формуючи внутрішні смислові орієнтири особистості; задають глибинну логіку професійного самовизначення через вибір сфер, в яких можлива реалізація потреби у допомозі, творчості, лідерстві чи взаємній підтримці. Такі тенденції можна розглядати відображенням енергетичного принципу психіки, коли латентні потяги, сублімуючись, трансформуються у соціально прийнятні форми активності. Тож професійна діяльність постає способом реалізації внутрішнього потенціалу, маючи водночас несвідоме, емоційне та символічне підґрунтя.

Результати за методикою «Акцент 2-90» показали переважання гіпертимного, демонстративного і тривожного типів акцентуацій, які разом формують виражений соціально орієнтований та емоційно насичений профіль особистості (Вигдорчик, 2008). Гіпертимному типу властива життєрадісність, оптимізм, висока активність і потреба у постійному русі; демонстративному – прагнення до самовираження, уваги, творчої презентації себе; тривожному – підвищена емпатійність, відповідальність і схильність до глибокого переживання взаємин. Така комбінація типів виявилась найсприятливішою для формування гуманітарної спрямованості професійних інтересів ($r = 0,622$), що підтверджує взаємозв'язок між емоційною чутливістю, соціальною відкритістю та орієнтацією на допомогу іншим.

Особи з домінуванням гіпертимного і демонстративного типів мають вищі показники екстраверсії за опитувальником Кейрсі, а тривожний тип зазвичай поєднується з інтровертованим профілем, орієнтованим на підтримку та внутрішній контроль. Це підтверджує структурну єдність типологічних особливостей та несвідомих потягів, описану в класичних роботах Л. Сонді, демонструє цілісність психічної організації особистості: те, як людина переживає світ емоційно, безпосередньо пов'язане з тим, як вона реалізується професійно. Взаємозв'язок між показниками за шкалами Кейрсі та потягами Сонді показав, що свідомо обраний професійний шлях часто є зовнішнім відображенням несвідомих тенденцій, закладених у структурі особистості.

Аналіз результатів за «Картою інтересів» підтвердив, що серед учасників переважають соціальні, гуманітарні та творчі напрями, пов'язані з міжособистісною взаємодією, допомогою, підтримкою та естетичним самовираженням. Результати узгоджуються зі спостереженнями О. Василевської та А. Карпенко, які підкреслюють, що професійні орієнтації особистості нерозривно пов'язані з її внутрішнім покликанням і потребою у реалізації глибинних тенденцій допомоги та служіння (Василевська, 2021; Карпенко, 2018). У межах нашого дослідження доведено, що навіть за різного типу емоційної чи типологічної організації більшість респондентів обирають сфери, в яких можливе поєднання особистісного самовираження і користі для інших.

Доцільно виснувати, що несвідомі структури психіки – спадкові потяги, архетипічні мотиви, емоційні установки та типологічні риси – утворюють взаємопов'язану систему, яка визначає мотиваційне ядро професійного самовизначення. Кожен із вимірів – потяговий, емоційний, типологічний та мотиваційний – функціонує у тісній взаємодії з іншими, утворюючи цілісну модель, в якій вибір професії стає не випадковим рішенням, а результатом інтеграції свідомих і несвідомих рівнів особистості, що забезпечує узгодженість внутрішніх потреб і зовнішньої активності та є запорукою професійної гармонії, стабільності й задоволення від власної діяльності.

Проведене емпіричне дослідження підтвердило: професійний вибір особистості – результат складної взаємодії свідомих, емоційних і несвідомих детермінант. Виявлені кореляції між типологічними, емоційними, потяговими та акцентуаційними характеристиками засвідчують системну, взаємопов'язану структуру психіки, в якій несвідоме виступає внутрішнім регулятором професійної мотивації. Саме на рівні несвідомих потягів формується глибинна енергетична основа вибору діяльності, що забезпечує сталість професійної ідентичності та узгодженість внутрішніх тенденцій із зовнішніми проявами.

Доведено: гармонійне поєднання архетипічних структур (за К.Г. Юнгом), спадкових потягів (за Л. Сонді), емоційних установок (за М. Люшером) і типологічних особливостей (за Д. Кейрсі) сприяє формуванню цілісного професійного «Я», забезпечує стабільність, адаптивність і внутрішню узгодженість вибору діяльності. Якщо між цими рівнями виникає дисгармонія (коли соціальні очікування не відповідають глибинним потягам або

архетипічним тенденціям), то спостерігаються внутрішні суперечності, тривожність, емоційне виснаження, коливання мотивації або часта зміна професійного напрямку. Тому цілісність професійного самовизначення можна розглядати як показник інтегрованості свідомих і несвідомих сфер психіки.

Висновок

Результати дослідження доводять, що несвідомі процеси мають не лише опосередкований, а системоутворювальний вплив на професійну мотивацію, адже визначають напрям активності та її емоційний тон, смисловий вектор і відчуття «внутрішньої правильності» обраного шляху. Глибинні потяги, архетипічні образи й афективні тенденції – невід’ємні складники професійного розвитку, оскільки саме через них реалізується енергія несвідомого у соціально значущій діяльності.

Практичне значення результатів полягає в можливості їх застосування у профорієнтаційній, консультативній, психотерапевтичній та психодіагностичній практиці. Використання комплексу методик Л. Сонді, М. Люшера, Д. Кейрсі й «Акцент 2-90» дозволяє психологам виявляти неусвідомлені аспекти професійної мотивації, допомагати клієнтам у виборі діяльності, що відповідає їхнім глибинним потребам і спадковим тенденціям, сприяти підвищенню рівня саморозуміння та гармонізації внутрішніх процесів.

Отже, необхідний комплексний, глибинно-психологічний підхід до вивчення професійного самовизначення. Усвідомлення ролі несвідомих механізмів у професійному виборі відкриває нові можливості для розробки індивідуальних програм розвитку, що поєднують раціональні стратегії кар’єрного планування з глибинною роботою над внутрішньою узгодженістю, самоприйняттям і реалізацією покликання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Василевська, О. (2021). Психологічні основи професійного самовизначення. Логос.
2. Вигдорчик, М. (2008). Монографія «Методика Акцент 2-90».
3. Вигдорчик, М. (1997). Підходи до інтерпретації методу портретних виборів Леопольда Сонді. *Журнал практичного психолога*, 5. 108-109.
4. Голомшток, І. (2015). Методика кольорового тесту М. Люшера у практиці психолога. Основа.
5. Жданова, Т. (2021). Глибинна психологія у професійному консультуванні. Астропринт.
6. Карпенко, А. (2018). Професійна ідентичність та покликання: психологічний вимір. Логос.
7. Шелестова, О. (2017). Особливості впливу розладів адаптації на особистісні особливості та психоемоційну сферу військовослужбовців різних форм служби. *Актуальні проблеми психології*, VI: Психологія обдарованості, 13. 305-315.
8. Jung, C.G. (1971). *Psychological Types*. Princeton University Press.

9. Keirsey, D., Bates, M. (1998). Please Understand Me II. Prometheus Nemesis Book.
10. Lüscher, M. (1971). Der Lüscher-Color-Test. Test-Verlag.
11. Schmishek, G. (1970). Fragebogen zur Erfassung umschriebener Charaktereigenschaften. Hogrefe.
12. Szondi, L. (1960). Lehrbuch der Experimentellen Triebdiagnostik. Hans Huber Verlag.

REFERENCES:

1. Holomshtok, I. (2015). Metodyka kolorovoho testu M. Liushera u praktytsi psykholoha. Osnova. [in Ukrainian]
2. Jung, C.G. (1971). Psychological Types. Princeton University Press.
3. Karpenko, A. (2018). Profesiina identychnist ta poklykannia: psykholohichni vymir. Lohos. [in Ukrainian]
4. Keirsey, D., Bates, M. (1998). Please Understand Me II. Prometheus Nemesis Book.
5. Lüscher, M. (1971). Der Lüscher-Color-Test. Test-Verlag.
6. Schmishek, G. (1970). Fragebogen zur Erfassung umschriebener Charaktereigenschaften. Hogrefe.
7. Shelestova, O. (2017). Osoblyvosti vplyvu rozladiv adaptatsii na osobystisni osoblyvosti ta psykhoemotsiinu sferu viiskovosluzhbovtsiv riznykh form sluzhby. Aktualni problemy psykholohii, VI: Psykholohiia obdarovanosti, 13. 305-315. [in Ukrainian]
8. Szondi, L. (1960). Lehrbuch der Experimentellen Triebdiagnostik. Hans Huber Verlag.
9. Vasylevska, O. (2021). Psykholohichni osnovy profesiinoho samovyznachennia. Lohos. [in Ukrainian]
10. Vyhdorchyk, M. (2008). Monohrafiia «Metodyka Aktsent 2-90». [in Ukrainian]
11. Vyhdorchyk, M. (1997). Pidkhody do interpretatsii metodu portretnykh vyboriv Leopolda Sondi. Zhurnal praktychnoho psykholoha, 5. 108-109. [in Ukrainian]
12. Zhdanova, T. (2021). Hlybyнна psykholohiia u profesiinomu konsultuvanni. Astroprynt. [in Ukrainian]

Отримано редакцією / Received: 04.09.25

Прорецензовано / Revised: 18.09.25

Схвалено до друку / Accepted: 25.09.25